

1968, 23. srpen, Moskva. - Sovětský stenografický záznam rozhovoru mezi sovětskými představiteli v čele s L. Brežněvem a A. Dubčekem a O. Černíkem.

Stenogram rozhovorů

ss. L. I. Brežněva, A. N. Kosygina, N. V. Podgorného, G. I. Voronova se ss. Dubčekem a Černíkem

Brežněv: Jak se cítí s. Černík?

Dubček: Špatně, jako všichni.

Podgornyj: Je špatné zdraví nebo nálada?

Dubček: Je těžko.

Brežněv: Dohodněme se, že se nebudeme zabývat minulostí, ale povedeme klidný rozhovor, vycházející ze situace, která se nyní vytvořila, abychom našli takové řešení, které by prospělo Komunistické straně Československa, aby mohla normálně a samostatně provádět svou činnost podle těch zásad, které byly vyjádřeny v bratislavské deklaraci. Ať samostatně funguje. Nechtěli jsme se vměšovat a ani do budoucna o tom neuvažujeme. Ať také vláda pracuje podle zásad lednového a květnového pléna ÚV KSC. Hovořili jsme o tom ve svých dokumentech a jsme odhodláni to znovu potvrdit. Nemůžeme samozřejmě říci, že by u vás bylo veselo. Ale problém není v náladě. Je třeba vést rozhovor rozvážně a střízlivě, aby se hledalo řešení. Bylo možné jednoduše říci, že nesplnění závazků, které byly stvrzeny, přimělo pět zemí ke krajním opatřením, která byla nevyhnutelná. Současný průběh událostí plně potvrzuje, že za tvými zády (nechceme v žádném případě říkat, že ty tomu stojíš v čele- pravicové síly (nazýváme je prostě antisocialistické) připravovaly jak sjezd, tak všechny akce. Nyní byly odhaleny jak ilegální vysílačky, tak sklady zbraní. Nyní to vše vyšlo najevo. Nechceme vytykat tobě osobně, že jsi tím vinen. Nemusel jsi to ani vědět, pravicové síly to vše poměrně rozsáhle organizovaly.

Chtěli bychom najít co nejpříjemnější řešení, které by bylo ku prospěchu stabilizace v zemi, normalizace práce strany, neovlivňované pravicí, a normalizace práce vlády, taktéž zbavené tohoto vlivu.

Nesmíme si navzájem zatajovat, že najdeme-li dobré řešení, bude pro normalizaci zapotřebí času. Nikdo si nesmí dělat iluze, že se vše okamžitě srovná. Ale pokud najdeme správné řešení, pak po jisté době nám každý den přinese úspěch, začnou věcná jednání, kontakty, opadne opojení, propaganda a ideologie začnou normálně fungovat. Dělnická třída pochopí, že pravice připravovala za zády ústředního výboru a vlády přeměnu Československa ze socialistické na buržoazní republiku. Nyní je to vše jasné. Začnou jednání k ekonomickým a jiným otázkám. Z jistých věcných příčin začne odchod vojsk atd. My jsme přece neokupovali Československo, nechystáme se držet je v »okupaci«, ale chceme, aby bylo svobodné a uskutečňovalo socialistickou spolupráci, na čemž jsme se dohodli v Bratislavě. A právě na tomto základě jsme chtěli s tebou pohovořit a najít věcné řešení. Jestli je třeba, může to být i za účasti s. Černíka. Budeme-li mlčet, tak nezlepšíme situaci a budeme udržovat český, slovenský a ruský národ v napětí. Ale pravice bude každým dnem vyvolávat šovinistické nálady proti všem socialistickým zemím a především proti Sovětskému svazu. Za takových podmínek není samozřejmě možné, aby vojska odešla, a nyní nám to není v žádném směru k užítku. Tak na takovém základě bychom si chtěli pohovořit. A co ty myslíš? Jak by bylo nejlépe postupovat? Jsme ochotni naslouchat. Nic nediktujeme, hledejme společně nějakou variantu. A byli bychom ti velmi vděční, kdybys svobodně vyložil rozličné varianty a kdybys bez rozčilování, ale klidně našel vhodnou variantu. Považujeme tě za poctivého komunistu - socialistu. V Čierné jsi neuspěl, došlo ke ztroskotání. Odhodme stranou všechno to, co bylo. Jestli se začneme dohadovat, kdo z nás má pravdu, nepovede to k ničemu. Jednejme však na základě toho, co je, a v těchto podmínkách je třeba najít východisko ze situace. Jak bys myslel, že by bylo třeba postupovat?

Dubček: Přednesl jste něco jako úvodní slovo. Také bych chtěl, s. Brežněve, říci několik slov, přestože se nacházím ve velmi těžkém duševním rozpoložení. Nebyl jsem tři dny doma. Chtěl bych také říci, že je správné, že je zase třeba nějak hledět vpřed. Pravda, existují určité reálné okolnosti.

Podgornyj: Právě proto chceme tímto způsobem rozmlouvat, hledět vpřed.

Dubček: Nyní se vytvořila určitá situace. Ale já jsem, s. Brežněve, již slyšel - také v Čopu, že je třeba hledět vpřed.

Po Bratislavě se situace v Československu a v komunistické straně jevila zpočátku ve všech směrech jako pozitivní, a to včetně otázky přípravy sjezdu a otázek týkajících se úkolů propagandistické práce - příprava sjezdu, kádrové otázky. To vše je obsaženo v usneseních předsednictva ÚV KSČ. Nevěděl jsem samozřejmě, jak to všechno skončí, věřil jsem tomu, že také z naší strany bude pozornost obrácena hlavně kupředu. Ale v praxi se ukázalo, že k tomu nedošlo. Nebudu proto mluvit o tom, co bylo, protože o této věci jsme vyslovili své názory v Čierné a pak jsme přijali společný dokument v Bratislavě. Bratislavský dokument je dokumentem předsednictva ÚV KSČ, celé naší strany, státu, získal velkou podporu a jako takový představoval pozitivní jev, protože vzal z pořadu otázku varšavské schůzky, která přesto zůstala vnitřní, živou, negativní stránkou vnitrostranické i vnitrostátní činnosti. Pozitivním směrem byla orientována stranická i státní činnost. Dokonce jsem řekl, že bylo nalezeno jakési východisko na základě těch společných zájmů, které tam byly vyjádřeny, protože naše předsednictvo ÚV vždy - jak v lednu, tak po lednu, a také pokud jde o státní dokumenty - stálo na deklarovaných základních pozicích. Ani nyní jsme se žádným způsobem neodchýlili ve své oficiální politice, ve své stranické a státní práci od těchto společných zájmů, které byly v Bratislavě dány na papír a námi deklarovány.

Přivítali jsme je a spolu s vámi propracovávali, protože to napomáhá našim zájmům, našim pozicím, protože to jsou otázky, které byly zapsány jako základní úkoly při uskutečňování politiky KSČ i dříve. Proto já ani soudruzi nechápeme, proč v tak krátké době - chci zvláště zdůraznit, že ještě před plénem ÚV strany, před sjezdem - byla uskutečněna tato vojenská opatření pěti států. Říkám »před« plénem ÚV strany, poněvadž jsme nemohli postupovat jinak, protože teprve v úterý jsme schválili teze federace² a plénum je nutné svolat vzhledem k určitému bodu jednání, abychom měli některé připravené otázky k rozhodnutí v souvislosti s přípravou sjezdu. Na to jsme zaměřili pozornost. Situace v zemi a ve straně se zlepšila. Tato opatření, aniž by o nich bylo uvědoměno předsednictvo ÚV KSČ, já osobně, prezident, předseda vlády, předseda Národního shromáždění..., byly přijaty krajní kroky, krajní opatření, která podle mne postavila nejen naši a vaši stranu, ale mezinárodní komunistické hnutí před nejsložitější problém, který kdy vyvstal před komunistickým hnutím.

Je mi zatěžko, abych bez přípravy a ihned po takovém těžkém duševním stavu vyjádřil své mínění ohledně toho, co je nutné učinit k řešení reálné situace, která se vytvořila. Já, ss. Brežněve, Kosygin, Podgornij a Voronov, neznám situaci doma. V první den příchodu Sovětské armády jsme já a ostatní soudruzi byli izolováni a ocitli se zde, aniž bychom se něco dozvěděli. Nemohu tedy vědět, jak se tento akt odrazil ve smýšlení českého a slovenského národa, jak se odrazil ve vnitrostranickém životě a v mezinárodním měřítku. Je to velmi důležité pro to, aby byla přijata správná opatření pro řešení této složité situace. Mohu pouze předpokládat, k čemu mohlo dojít. V prvním okamžiku byli členové předsednictva u mne v sekretariátu na ÚV strany postaveni pod dohled sovětských orgánů. Z okna jsem viděl několik set lidí, kteří se shromáždili u budovy, a bylo slyšet, jak křičeli: »Chceme vidět Svobodu!«, »Chceme vidět prezidenta!«, »Chceme Dubčeka!«. Slyšel jsem několik hesel. Pak následovaly výstřely. To byl poslední obrázek, který jsem viděl. Od té doby nevím nic víc a nedokážu si představit, co se děje v zemi a ve straně.

Mluvím, a to je velmi důležité, o tom, že soudím, s. Brežněve, že tento akt byl připraven mimo vládu, mimo stranickou a státní moc, a proto tento akt narazí uvnitř strany na velké nepochopení, a já se obávám, že to postaví stranu, komunisty proti tomuto aktu. Mohu se, samozřejmě, pouze dohadovat. Bylo by třeba, aby komunisté pochopili celou realitu situace, která tím byla vytvořena, ale bojím se, že to nepochopí, poněvadž ani já sám to nechápu. Soudím, že takový ozbrojený vpád byl předčasný, tím spíše že nebyly použity vnitřní ozbrojené síly a ostatní orgány násilí.

Přitom je nejdůležitější, že např. první akt, který se udál, jenž je možno nazvat jako projev protistranického působení, se odehrál před dvěma dny, kdy se asi 180 lidí sešlo večer u ÚV strany a několik lidí z této skupiny vyvolávalo hesla proti straně, a jak popisují naši pracovníci Státní bezpečnosti a politické služby, dva z nich hodili kámen na budovu, aniž by vytloukli nějaké okno. Byl to ojedinělý akt. Na náměstí vystoupil politický pracovník, pohovořil s nimi a oni se rozešli. K žádným jiným otevřeným vystoupením v zemi nedošlo. Ale to je již jiná otázka.

Nemohu vědět, jak tento akt přijala dělnická třída. Soudím, soudruzi, že to dělnická třída přijala špatně. Proto je nutné velmi realisticky, bez všelijakých iluzí pohledět pravdě do očí, je nutné vidět skutečnou situaci.

Jako komunista, který má velkou odpovědnost za další události, jsem přesvědčen, že nejen v Československu, ale i v Evropě, v celém komunistickém hnutí povede tento akt k tomu, že utrpíme obrovskou porážku v podobě rozkolu a rozsáhlé dezorientace v řadách komunistických stran v zahraničních zemích, v zemích kapitalistických států.

Otázky a situace jsou tedy podle mě složité, ač jsem četl noviny poprvé dnes. Mohu říci jedno, ať si o mně myslí, kdo chce co chce, třicet let pracuji ve straně, celá naše rodina, my všichni jsme všechno věnovali věci strany, věci socialismu. Ať mě čeká cokoli. Pokud jde o mne, počítám s tím nejhorsším, smířil jsem se s tím.

Brežněv: Proč tak mluvíš?

Dubček: Jsem komunista, internacionalista, ať už mi dávají jakékoli nálepky. Znají mě v základních organizacích, v naší zemi mě znají od okresních výborů po ÚV strany. Jsem přesvědčen o tom, že dělnická třída a strana nepřijmou žádnou pomluvu na mou adresu. Znam dělnickou třídu, znám náš lid. Ale názor jednoho člověka není patrně důležitý.

Zdá se mi, že ve straně a v zemi vznikla taková situace, které jsem se vždy obával, když jsem vás informoval o tom, že nejsou vyčerpány všechny prostředky politického boje při nápravě nedostatků, překážek, útoků různých pravicových živlů v různých organizacích. I když je dnes situace těžká a složitá, jsem stejně přesvědčen o tom, že to byla síla, s níž jsme se mohli beze zbytku vypořádat v plném slova smyslu politicky, poněvadž předsednictvo ÚV KSČ (možná, že to z mých úst nebude znít dobře- mělo tak ohromnou podporu uvnitř strany a mezi naším lidem, jakou strana do té doby, možná od roku 1948, neměla. Existovaly všechny reálné faktory k tomu, aby tyto kruhy nemohly v žádném případě dosáhnout převahy v nelegální přípravě sjezdu, v ilegálním politickém boji, protože po květnovém plénu došlo k jejich viditelnému ústupu. Nyní se vytvořila reálná situace. Je třeba ji spolu s vámi posoudit. Ale nejednal bych správně, kdybych vám, soudruzi, neřekl pravdu, že považuji to, k čemu došlo vysláním vojsk, za obrovskou politickou chybu, která má tragické důsledky.

I před tím jsem vás vždy upřímně informoval, i když vím, že to možná ne vždy bylo příjemné. Ale jsem takový: pracoval jsem v okrese, v ÚV, vždy jsem postupoval otevřeně, přímo jsem říkal své názory, i když možná chtěli slyšet něco jiného. Ale před pravdou nikam neutečeš, a proto jsem i vám vyložil své názory vždy pravdivě, protože znám stranu, znám lid. Ale to patrně nebylo to rozhodující ve vašem postupu vůči Československu a v politice vlády v této oblasti. Ale to už patří minulosti. Myslím, že je nyní nutné znovu, tak jako před Bratislavou, přímo pohlédnout na situaci, promyslet, jak pomoci a jak řešit tento složitý problém. I když s vámi, s Brežněvem, souhlasím, že to nelze řešit ze dne na den a že to bude jedna z nejsložitějších otázek, před jakou jsme vůbec kdy stáli - jak naše, tak vaše strana, jak naše vztahy, tak vztahy ke světovému komunistickému hnutí. A bez ohledu na to je tak jako tak nutné obrátit pohled do budoucna, protože předpokládám, že naši stranu a lid to negativně zasáhlo.

V několikasetleté historii československého národa byl od dob rusofilství vztah našeho národa k Rusku vždy pozitivní, v tomto ohledu nebylo stínu. Nyní se podle mého událo cosi, co národ a strana nechápu, protože nemohou pochopit, že v zemi vznikla reálná situace pro otevřenou kontrarevoluci, že bylo zapotřebí přijmout taková opatření. To vše vytváří, podle mého, složitou situaci, s níž je nutno počítat.

Jsou to jen domněnky, protože nemám spojení, nevím, co se tam děje, ale tak jako tak znám lid, znám stranu, nejsou to jen předpoklady, ale jsem přesvědčen o tom, že to, co jsem vyjádřil, odpovídá realitě.

Proč to říkám? Neříkám to proto, abych uváděl nějaké více či méně nepříjemné věci, říkám to pouze proto, abychom pohlédli na skutečný stav, protože jestli bude z vaší strany situace znovu ohodnocena nereálně, tak metody a postupy při řešení otázky nebudou správné a výsledky nebudou takové, jakých možná chcete docílit. Je nutný výchozí bod při hodnocení reálné situace, je to nutné kvůli tomu, aby se stanovila taktika a další záměry v zájmu pozitivního výsledku. Z vaší strany nebylo hodnocení reálné, ačkoli myslím, že o tom nepovedeme diskusi, a považoval bych za správné, aby se diskuse nevedla, protože jsme se v celkovém pohledu zřejmě diametrálně rozešli.

Vznikla nová situace. Mohl-li bych, vědom si své stranické povinnosti, v čemkoli pomoci, i když si nedokážu představit, co mohu udělat, abych pomohl straně a neztratil před stranou a lidem svou tvář komunisty, protože mě lid i strana znají jako člověka, který nikdy nezatajoval pravdu. Začínal jsem tuto práci od základní stranické organizace a teď tu máme takovou složitou a tragickou situaci. Ale je třeba přemýšlet, co dělat dále.

Já nemohu, soudruzi, učinit žádné návrhy, protože jsem viděl poslední scénu z okna své kanceláře, ale pak vešli vaši lidé s automaty, vyrvali telefony a hotovo. Od té doby jsme nebyli s nikým v kontaktu a nevíme, co se událo. Setkal jsem se se s. Černíkem, říká, že rovněž nic neví, protože ho zatkl stejným způsobem jako mě. Spolu s ostatními byl ve sklepě, dokud je nerozdělili. Tak jsme se ocitli zde. Nevíme, co se děje, kdo vládne, jak jde v zemi život. Chtěli bychom spolu s vámi najít řešení. Souhlasím s vámi, že je třeba seriózně promyslet, jak pomoci, protože je to hrozná tragédie.

Brežněv: Správně chápeme, Alexandře Stěpanoviči, že nyní nebudeme interpretovat vaše sdělení, to věci nepomůže. Je důležité, abychom teď našli skutečné východisko, takové řešení, které by, samozřejmě ne dnes ani zítra, ale v budoucnosti, obnovilo normální situaci. Proto chápeme tvá poslední slova jako přání najít s námi a se všemi ostatními socialistickými zeměmi takové řešení, které nás převede přes jisté potíže, avšak povede k přátelství. To chceme. Na tomto základě chceme vést rozhovory. Chápeme tě tedy?

Dubček: Ano.

Brežněv: Nyní musím objektivně říci, co se děje. Vojska prošla zemí bez jediného výstřelu. Armáda splnila svou povinnost. Vaše ozbrojené síly byly vyzvány prezidentem a vašimi činiteli, aby nekladly odpor, proto nedošlo k obětem na životech.

Dubček: Soudím, že jedním ze základních kroků učiněných předsednictvem ÚV KSČ (dobře, že fungoval telefon) byl pokyn, který jsme dali armádě a Státní bezpečnosti, dělnické milici, svolání k národu, aby v žádném případě nikdo nekladl odpor, že je to naše přání a naše výzva.

Brežněv: Říkáme ti, že při vstupu do všech měst nebylo obětí, dělníci a dělnické milice neprojevovali a do dnešního dne neprojevují vůči nám odpor, nevystupují organizovaně. Nu což, samozřejmě že při vstupu vojsk došlo vzhledem k celkové situaci k nepříjemnostem a že to samozřejmě jistá část obyvatelstva mohla přijmout špatně. To je přirozené.

Naši se chtěli zmocnit prostředků propagandy, to je televize, rozhlasových stanic a Rudého práva, a ovládnout je. Ostatních novin jsme se nedotýkali. K žádnému ozbrojenému konfliktu nedošlo. Ale v okamžiku příchodu našich vojsk byly organizovány ohromné davy lidí. Bylo to tak, že naši stojí a tamti stojí. Rozhlasová stanice v tu dobu pracuje a nadává sovětské moci. Naši měli rozkaz nestřílet, nerozdávat rány. A tak probíhal boj celých 24 hodin. A stanice pracuje, sedí tam pravice a rozdmýchává na všechny strany pravicovou propagandu proti Sovětskému svazu. Pak obsadili Rudé právo a je to ta samá historie, také bez obětí.

Dostali jsme zprávu, že Švestka je uvězněn. Naše vojska Švestku osvobodila. Je třeba říci, že byl v šoku. Byl dvě hodiny v šoku. Za pomoci lékařů přišel k sobě a nyní se cítí lépe.

Začaly všelijaké demonstrace, ale bez dělnické třídy, bez dělnické mládeže, jsou to hlavně výrostci. V některých místech došlo k velkým shromážděním lidu, v jiných k nevelkým. Vše probíhalo bez střelby. Zabili v noci pouze našeho strážného, hlídkoval a zákeřně ho zabili. V Bratislavě hodili mladí výtržníci do Dunaje osobní auto s našimi dvěma lidmi. Jeden se prý zachránil, druhý utonul. Při obsazování rozhlasu došlo k přestřelce, bylo zraněno 13 našich lidí. Tak to byly všechny krvavé srážky.

Podgornij: V Praze se střílelo z oken.

Brežněv: V Praze a Bratislavě stříleli z půdy, z oken. Tyto domy zablokovali, ale nikdo z nich nevyšel. Nejvíce to vše v Praze.

Musíš to vědět, nemůžeme to zatajovat. Včera, za jeden den, uskutečnili sjezd. Je třeba si všimnout toho, jak to měli zorganizované. Sešli se v automobilovém závodě. Nevím, je-li to pravda či ne, ale oficiálně to vysílají.

Podgornij: V závodě Elektrické přístroje.

Brežněv: Sjezd uspořádali v závodním klubu. Uvádějí různý počet delegátů - 800, 900, 1000 lidí. Je nám známo, že Slováci tam nebyli. Bylo tam jen pět Slováků: Kolder, Šimon, Piller, Sádovský a...

Podgornij: Nebyl tam ani jeden člen předsednictva.

Brežněv: Volili, jak sdělují, otevřeným hlasováním. Není známo, jaké zvolili plénum, ale zvolili takový ústřední výbor Komunistické strany Československa (čte). To jsou všichni absolutní pravičáci. Nikdo tam není: ani Indra, ani Biřak. Takové složení vybrali a vyhlásili. Možná bychom měli pozvat s. Černíka.

Dubček: To by bylo podle mne lepší. Chci požádat - bylo by dobré, kdyby přivezli Smrkovského a někde tady ho ubytovali.

Brežněv: Kriegel není nutný?

Dubček: Ještě tam zůstal kandidát předsednictva ÚV Šimon. Je tam Smrkovský, Kriegel, Špaček a Šimon.

Brežněv: Dáme příkaz, za dvě a půl hodiny zde budou.

Situace není samozřejmě klidná. Bylo vyhlášeno, že sjezd zvolil předsednictvo. Zaprvé, nezákonný sjezd, byl plánován na jinou dobu, proběhl bez [prvního] tajemníka, bez členů předsednictva. To potvrzuje zaměření. Kdosi důkladně zapracoval. Přípravovalo se to. Předsednictvo bylo zvoleno otevřeným hlasováním.

Dubček: Jestliže by pracovali normálně, bylo by na sjezdě vše v pořádku.

Podgornij: Co je zač ten Šilhán?

Dubček: Pracovník pražského městského výboru.

Kosygin: Je to pravičák.

Dubček: Osobně ho z práce neznám. Je to dlouholetý komunista. To vím.

Podgornij: O Šilhánovi jsme dosud neslyšeli. Zvolili ho vašim zástupcem.

Kosygin: Během vaší nepřítomnosti ho zvolili vašim zástupcem.

Brežněv: Ludvík Ivanovič Svoboda několikrát vystoupil a vyzýval občany zachovat klid. Řekl, že budou přijata opatření k urovnání otázky v mezích zákonnosti atd. V tomto smyslu. Soudruzi se pokusili sestavit revoluční vládu, zcela převzít veškerou moc. Bylo mnoho variant. Měli přirozeně mnoho komplikací a obtíží. Nyní probíhá něco jako finále.

Ludvík Ivanovič projevil iniciativu přijet k nám. Okamžitě jsme mu sdělili, že ho rádi přivítáme jako velkého přítele a s doprovodem v jakémkoli složení - bude-li chtít, samotného, nebo ještě s někým, s jakoukoli delegací. Oznamil, že odletí v 9.30 pražského času. Nyní právě letí. Nemám to potvrzeno, ale řekl, že před odletem učiní prohlášení, že letí na vlastní žádost do Sovětského svazu na oficiální návštěvu.

S Ludvíkem Ivanovičem jsem hovořil během prvních dnů a, maje na zřeteli složitost situace, řekl jsem mu, že ho žádáme, aby nám uvěřil, že nejsme okupanti, že nastane doba a my všichni do jednoho odejdeme. Budeme bránit vaši suverenitu a po nějaké době se nastolí dobré vztahy. Ludvík Ivanovič odpověděl - plně vám důvěřujeme, ale je třeba to udělat tak, aby nedošlo ke krveprolití, aby se našel způsob, jak v mezích zákonnosti vše obnovit a postupně formovat naše přátelství. Poděkoval jsem mu. Po našem rozhovoru se obrátil k obyvatelstvu s žádostí o zachování klidu. Pravda, tento klid narušovali jistí výtržníci. Kromě případu s autem a střelbou z púd a z oken, o čemž jsem vám už říkal, nedošlo k ničemu. Žádné srážky s vojenskými jednotkami.

Ludvík Ivanovič sem teď právě letí. Dnes ráno jsem měl rozhovor s velvyslancem - včera byl totiž sovětský velvyslanec pozván Ludvíkem Ivanovičem na půl dvanáctou - a ten mi řekl, že si přejí letět do Moskvy. Plně jsme souhlasili s tím i se složením, jaké oznámí sám Ludvík Ivanovič.

Je známo, že jakási skupina členů předsednictva ÚV byla u Ludvíka Ivanoviče, jacísi ministři, členové vlády. Neznáme detaily, protože spojení se neustále přerušuje. Obnoví je, opět se přeruší. To poslední, co je nám teď známo, je, že letí. Pouze nevíme, jaké učinil prohlášení. Zda takové, o jakém mluvil, či nikoli. Za nějakou dobu se to pravděpodobně vysvětlí, protože nemohl odletět, aniž by něco řekl.

Podgornij: Šíří se řeči, že je uvězněn.

Brežněv: Z jakési ilegální radiostanice hlásí, že prezident je zatčen. Jak letí. Nejprve jsme si mysleli, že letí přímo sem a že s ním letí Biřak, Piller, Indra, Kučera, Novák. Ale na poslední chvíli

nám sdělili, že letí do Bratislavy, tam přibírá Klusáka. Rozhodl se, že ho vezme s sebou, nemáme námitky. Klusáka neznám.

Dubček: Je to jeho zeť, byl velvyslancem v OSN.

Podgornyj: Nyní pracuje v ministerstvu zahraničních věcí.

Brežněv: Takovou delegaci se prezident rozhodl vzít s sebou. Řekli jsme, že je to jeho právo. Nemáme žádné připomínky, z naší strany nebyl uveden žádný kandidát. Nebyli jsme s ním osobně ve spojení. Tlumočil to přes sovětské velvyslanectví. Uvítáme ho jako prezidenta oficiálně na letišti. Nepřerušili jsme diplomatické styky a nikdy jsme na něco takového nepomýšleli. Uvítáme ho se všemi náležitými poctami. Přijede k nám jednat. Soudruh Svoboda se zřejmě zeptá, kde jsou soudruzi Dubček a Černík, a bude si určitě přát, abyste se tohoto jednání zúčastnili. Soudruhu Svobodovi přidělíme rezidenci v Kremlu. Zeptáme se, kde máme umístit ostatní soudruhy. Určitě také tam, v Kremlu.

V jakém směru se povedou rozhovory. Doufáme a chceme, aby byly plodné, abychom nevedli spory o nějaká už neověřitelná fakta a našli východisko ze situace. Aby se během několika dnů uklidnilo vzrušení a ÚV a vláda začaly pracovat. Bude to určitě pravděpodobně spojeno s žádostmi o okamžitý odchod vojsk apod. Je známo, že vojska pěti zemí vstoupila do země. Nemohou jen tak odejít, aniž by měla záruky. Dokonce i když budete chtít za těchto okolností osobně zavést pořádek, je obtížné se na to spoléhat, protože to může být zapláceno vlnou živelnosti. Prohlašovali a zveřejňovali jsme to jménem všech pěti socialistických zemí, že nejsme okupanty, že odejdeme, jakmile bude situace stabilizována, že se budeme řídit pocity přátelství a solidarity. Tak vypadá situace.

Za těchto podmínek musíme najít přijatelné řešení. Čím energičtěji budeme uvažovat, upřímněji a realističtěji přistupovat k tomu všemu, tím rychleji najdeme správné řešení a možná dobré komuniké.

Podgornyj: Je třeba hledat východisko.

Brežněv: Abychom věc dovedli správně do konce, nepřipustili, aby Československo sešlo ze socialistické cesty, uchránili bezpečnost zdravých sil, to se přirozeně nestane bezbolestně, to musí bolet. Jen si vzpomeňme na maďarské události. Tam to bylo horší. Byl tam jeden jediný Kádár. Naše přátelství se rok od roku upevňovalo a nyní, ve dnech takového otřesu, je v Maďarsku všechno normální. Dnes jsem mluvil s Kádárem. Lid vyspěl, poučil se.

Kosygin: A v Polsku také.

Brežněv: Nevím, proč si Ludvík Ivanovič bere s sebou takovou delegaci. Až přijede, dozvíme se, proč je tak sestavená. Nevím, nakolik je tento seznam přesný. Sdělili nám jeden a tam mají jiný. To vše se vysvětlí, až přiletí Svoboda.

Podgornyj: Jsou tam patrně techničtí pracovníci.

Brežněv: Máme takové poznatky, že se seskupují zdravé síly, že projevují aktivitu.

Dubček: Nemohu znát dobře situaci. Až však soudruzi přijedou, tak nám povědí. Podle mne však sjezd už mnohé soudruhy nepřijme.

Brežněv: Nyní není vhodné konat sjezd. Cožpak je teď možné konat sjezd?

Dubček: Přání je jedna věc a skutečnost druhá.

Brežněv: Pak je to fiktivní sjezd.

Dubček: Většina delegátů na to má právo.

Podgornyj: Kdo svolává tento sjezd?

Dubček: Patrně se sešli sami. Je třeba znát situaci v zemi.

Podgornyj: Mnozí ze Slováků nebyli na sjezdu, kdo tedy může svolávat tento sjezd? Vždyť se neúčastnilo celé předsednictvo.

Kosygin: Ale na sjezdu nic nedělali, nevyslechli zprávu o činnosti. Pouze odvolili.

Dubček: Takový krok bylo možné učinit, protože tam ve skutečnosti z předsednictva nikdo nezůstal.

Podgornyj: Ani nyní neexistuje.

Dubček: Doma.

Podgornyj: To předsednictvo, které je, co je to za předsednictvo?

Dubček: Nevím, kdo jsou ostatní soudruzi.

Brežněv: Mlynář řekl, když ho pozvali na sjezd, že se sjezdu neúčastní.

Kosygin: Nikdo z tajemníků se nezúčastnil.

Brežněv: »Jestli se připustí k řízení a bude uznána sestava, kterou zvolil sjezd, znamená to, že Československo se stane okamžitě buržoazním, a proto tam nepůjdu,« řekl Mlynář. Nakolik to odpovídá pravdě, nevím.

Dubček: Je to rozvážný člověk.

Brežněv: Nevím, co je to za člověka, ale učinil takové prohlášení.

Dubček: Nic nevím, nemám informace.

Brežněv: Na ÚV seděli Kolder, Piller, Barbírek a potom odjeli na velvyslanectví a pak seděli ve stranickém hotelu. Jakmile přijeli členové ÚV, radili se v noci, ÚV se nekonal. Došlo k celé řadě situací. Ale vždyť přijede s. Biľak, tvůj přítel, může povědět, jak to všechno bylo. Jak jsou pravičáci dobře organizováni, ukazuje příklad: v MZV ve sklepě pracuje tajná radiostanice. Mnohá fakta ukazují, jak se na to připravovali. Radiostanice pracují na různých místech. Cožpak tomu tak bylo za normální situace? Tyto stanice přece nepracovaly. Pravičáci počítali, že hlavní prostředky propagandy budou obsazeny, proto zavčas zřídili tyto radiostanice. Vojska přicházejí a oni pracují.

Kosygin: Složení předsednictva, které bylo nyní zvoleno (Goldstücker, Šik), celá ta společnost ihned přemění Československo v buržoazní republiku. Toto složení předsednictva ÚV je zaručená sestava buržoazního státu. Tento sjezd, samozřejmě, nesmí nikdo uznávat. Všechny tyto orgány jsou nezákonné.

Brežněv: Je žádoucí, aby se našlo takové řešení, aby nedošlo ke konfliktu. Budou ohromné ztráty, oběti - to zhorší situaci. Ke slovu přijdou vojska. Včera se pokusili uspořádat něco jako velkou demonstraci na podporu tohoto sjezdu. Kdosi to organizuje. Ale naši uzavřeli mosty, demonstrace se nekonala. Stříleli na naše, zranili vojáka. Máme fotozáběry, na nichž jsou zachyceny naše tanky, tankisté sedí nahoře, kolem stojí lidé a dívají se na naše tankisty.

Je velmi důležité, že dosud není taková situace, která byla silně roznicena na nacionalistickém podhoubí, zvláště před setkáním v Čierné nad Tisou a i v Bratislavě. Všichni křičeli »Zachraňte Dubčeka!«, »Zachraňte KSČ!« Jako kdybychom se chystali zaútočit. Přijeli jsme s dobrými úmysly. Ať říkali, co chtěli, pouze s dobrými.

Dubček: Pravicové živly nejsou rozhodující a řídicí silou. Je důležité, jak to přijala dělnická třída a strana. A já se obávám, že dělnická třída a strana to přijmou negativně. A to znamená, že to nemohou podpořit. Když se u ÚV shromáždil dav, postarší lidé zpívali Internacionálu. V myslích lidu i národa může vzniknout rozpoložení postavit se na odpor.

Kosygin: Dělnická třída nevystoupila. Vaše hodnocení není reálné.

Dubček: Je třeba promyslet, jak provést jistou konsolidaci v řídicích orgánech strany a státu, to zaprvé. A pak samozřejmě rozpracovat plán postupného odchodu vojsk.

Protože to bude zostřovat výchozí situaci, která vznikla vstupem vojsk. Pochopte, že např. na Slovensku maďarská armáda bude učit Slováky vztahu k socialismu a k Sovětskému svazu. Jen si představte takovou situaci, kdy slovenský voják, který prošel celou tu válku, byl partyzánem, účastnil se národního povstání, je nyní nucen předat zbraň maďarským vojákům.

Brežněv: To vše je třeba překonat.

Dubček: Aby Českoslováky někdo učil socialismu. Vstoupí německá vojska a my dáváme našim pokyny, aby je poslouchala, musíte pochopit tento psychologický moment.

Kosygin: U vás v Chebu se schází sudetoněmecká konference. Jak to máme chápat? To jste dovolili právě vy.

Dubček: Není možná.

Kosygin: Jak, není možná. Bylo to uveřejněno. V Chebu se sešlo 25 tisíc lidí a zasedali po tři dny.

Dubček: Kdy?

Kosygin: Po tři dny.

Dubček: V západním Německu.

Kosygin: V Chebu.

Dubček: Došlo tam k něčemu?

Kosygin: V tu dobu vstoupila naše vojska a nedošlo k ničemu. Ale vy jste to publikovali.

Brežněv: Z toho, o čem mluvíme, neviníme tebe, mnohé dělali za tvými zády, nemohl jsi všechno vědět.

Podgornij: Alexandře Stěpanoviči, v zemi je složitá situace. Říkáš, že je obtížné, aby dělnická třída a vůbec pracující v Československu pochopili smysl těchto událostí. Skutečně je možné jednat tak, že nepochopí. Vždyť se kolem setkání v Čierné rozpoutalo takové pozdvižení.

Brežněv: Situaci už roznítily po celé zemi.

Podgornij: Ale je to možno provést i jinak, pokud v tom vedení vyvine úsilí, pokud bude mít zájem.

Dubček: Obě strany musí napomáhat tomu, aby byly vytvořeny podmínky, proti tomu nebude nikdo nic namítat.

Podgornij: Ale to závisí v první řadě na československých přátelích, protože události, k nimž došlo během schůzky v Čierné, organizoval a podpisy sbíral, vy víte kdo, právě ten Kriegel a ostatní. Nikdo nevyšvětlil lidem, že se to nemá dělat.

Brežněv: Proč se po setkání konala porada Šimona, K... - a to se provádělo bez tebe -, na níž byla projednávána otázka nepřipustit vstup vojsk.

Dubček: Cožpak bylo možné dát jiný pokyn? Proč dochází k takovému zostření, kdo potřeboval konflikt?

Brežněv: To se nedělalo v rámci sjezdu, byla to speciální porada.

Dubček: Psali jsme, že tímto směrem se má práce zaměřit.

Brežněv: Budeme mít čas na to, abychom ti ukázali, jak se vše organizovalo a jací lidé to dělali.

Dubček: Přijede Černík?

Brežněv: Ano, hned přijede.

Dubček: A Smrkovský?

Brežněv: Asi za dvě hodiny. Všichni jsou naživu, všichni jsou zdraví, nalézají se v zotavovně.

Dubček: Jsem v takovém rozpoložení - vojáci, po celou dobu pod namířenou zbraní, po sedm hodin jsem nemohl opustit auto, z obou stran automaty, obrněné vozy. Myslíte, že to bylo lehké?

Brežněv: Měli jsme na zřeteli bezpečnost.

Kosygin: O to se můžeme hádat. Ale přitom není o co. Přijel jsem do Karlových Varů a vy jste mi přidělili pět lidí z ochranky. Nevzrušoval jsem se. Naopak jsem jim byl vděčen.

Dubček: Soudruhu Kosygině, to nelze srovnávat. Chránili vás z vaší svobodné vůle, ale v mém případě s použitím násilí. Ale nechme to být.

Kosygin: Je třeba seriózně přemýšlet a najít perspektivní řešení.

Dubček: Je třeba to promyslet. Co bych mohl udělat, aniž bych byl tváří v tvář straně a lidu pokrytcem.

Kosygin: Neklademe otázku o tom, abyste ztratil tvář. Mimoto, nejde jen o žádost, je to i vaše povinnost. Odpovídáte za Československo. Myslet je vaše povinnost. A kdo bude myslet za vás? Byly chyby? Byly chyby. Je nutné se z toho dostat. Hleďte východisko, přemýšlejte, sestavte náležitý plán, který by byl přijatelný pro nás, pro pět stran a pro vás. Nepočítejte s tím, že je zapotřebí plánu, který by vyhovoval jen vám. Musíme říci celou pravdu. Budou těžkosti, ale bude hledání, bude plán. Jestli budou překážky, jestli bude snaha uchránit své věci a své osoby, pak plán nebude. Pak nenajdeme východisko. Vy a s. Černík jste povinni se seriózně zamyslet, promyslet všechna opatření. Přijede s. Biľak, je třeba to řešit spolu s ním.

Brežněv: Při překonávání obtíží počítejte s námi a se všemi socialistickými zeměmi.

Kosygin: S tou silou, kterou disponujeme, můžeme společně zatočit i s čertem a ne jen s nějakým Goldstückerem.

Brežněv: Přiletěl k nám s. Kádár, hovořili jsme s ním. Přišli jsme s iniciativou a požádali ho, aby se sešel ještě jednou se s. Dubčekem. Soudruh Kádár vás pozval v tentýž den a vy jste se sešli. Během schůzky představitelů pěti zemí s. Kádár řekl: bezperspektivní a nekonstruktivní rozhovor, ničeho se nedosáhlo.

Dubček: K našemu rozhovoru mohu říci: ani slůvkem se nezmínil o vojenských opatřeních, mluvili jsme o těch otázkách, které je třeba řešit.

Brežněv: Abychom si vzájemně nevyčítali, chci ti říci jen o našem rozhovoru. Doslovně jsem jej zapsal, chtěl jsem poslat dopis, řekl jsi mi: co chcete, to také dělejte, máte na to právo. A ty místo toho, abys odpověděl: s. Brežněve, říkám ti, a na to je možno se spolehnout, navrhuje taková a taková opatření.

Dubček: Odpověděl jsem telefonicky.
(Přichází Černík.)

Brežněv: Chci říci, že musíme projednat poslední události, řekněme to tedy přímo. Diskutovali jsme a došli k závěru, že situace je složitá. Vycházejme tedy z tak obtížné situace. Přestaňme se vzájemnými výčitkami. Vzájemně si věříme. Odsuňme stranou, co se stalo, a jednejme nyní jako vládní činitelé vaší a naší země. Opět opakuji, že situace je složitá, obtížná, může se zvrátit na tu či onu stranu.

Musím říci, že současné události se v mnohém liší od maďarských událostí.

Kosygin: To je třeba pochopit.

Brežněv: Odlišují se od polských událostí.

K čemu došlo? Vojska vstoupila bez obětí. Je zřejmé, že byl dán příkaz, správný příkaz, nestavět se na odpor. K drobným případům došlo pouze v Praze. Říkám to, abych uvedl s. Černíka do situace. Začaly se shromažďovat nevelké skupinky. Zamýšlely to i ono. Dostali jsme o tom nejrůznější zprávy. Řekli jsme si, že přijede Ludvík Ivanovič a všechno se vyjasní. Radili jsme se s Ludvíkem Ivanovičem. Nabízely se různé alternativy - ustavit revoluční vládu, svolat parlament - byl stanoven termín zasedání parlamentu, k tomu prý ale nedošlo.

Podgornij: Zasedání se konalo, požádali o vyslání vojsk.

Brežněv: K obětem mezi obyvatelstvem nedošlo, oběti byly, jen když dobývali budovu rozhlasu a když obsadili Rudé právo. Švestka byl uvězněn.

Kosygin: Nikoli námi.

Brežněv: Pravicovými silami. Byl v šoku. Teď už je opět v pořádku. Předsednictvo jako celek, všichni soudruzi jsou živi a zdraví. Osobně jsem hovořil - nepamatuji se již, kolik bylo hodin - s Ludvíkem Ivanovičem. Rozmlouvali jsme spolu a já jsem řekl, že jsme byli k tomuto kroku přinuceni, abychom zabránili Československu sejít ze socialistické cesty. Nejsme okupanti, prohlašuji to jménem předsednictva - vedl jsem tento rozhovor za účasti členů našeho politbyra. Prohlásil jsem, že od vás odejdeme, jakmile zdravé síly ovládnou situaci. Aby bylo obnoveno naše přátelství, budou k tomu možná třeba léta. Ale jestli v tomto směru vyvineme úsilí, přátelství bude věčné a žádné nebezpečí nám nebude hrozit.

Ludvík Ivanovič řekl, že nám plně důvěřuje. Je však třeba udělat všechno, aby bylo méně obětí, aby nebyly vůbec žádné. Řekli jsme Ludvíku Ivanoviči, že vojska obdržela nej přísnější rozkaz nestřílet do obyvatelstva. Ale jestliže se vojenská jednotka postaví na odpor, dojde přirozeně k boji. Bylo třeba obsadit rozhlas a televizi. Kolem jejich budov je shromážděn dav, jsou tam naše tanky. Naši mají rozkaz nestřílet, dav je však nechce pustit dovnitř. A z rozhlasového vysílání se ozývají protisovětské výkřiky. Až k večeru se podařilo obsadit budovu rozhlasu a pak i televize. V témže okamžiku začalo vysílat několik nelegálních vysílaček.

V tomto okamžiku je obtížné se v tom všem vyznat. Soudruzi se pokusili vytvořit revoluční vládu. Šli k Ludvíku Ivanoviči, on přišel s jistými svými návrhy, zdůrazňoval, že s takovou vládou souhlasí, ale aby v jejím čele byl s. Černík. Víme o tom z interních rozhovorů. Byla řada alternativ. Ludvík Ivanovič měl projev, vyzýval obyvatelstvo ke klidu. Ale pravicové síly současně svolaly sjezd. Uspořádaly sjezd v závodě Vysočany v Praze. Zřejmě tam nic neprojednaly. Byla vydána zpráva, že ÚV KSČ, zvolený sjezdem, se sešel v noci 22. srpna a zvolil na svém zasedání předsednictvo. Složení ÚV nezveřejnili, ale členy se stali: Dubček, Smrkovský, Černík, Špaček, Kriegel, Šimon, Císař, Slavík, Šik, Šilhán, Hrdinová, Matějček, Kabrna, Hejzlar, Litera, Goldstücker, Hübl, Moc, Šimeček, Husák, Zrak, Ťažký, Sádovský, Colotka, Turček, Pavlenda a Zámek. Není mezi nimi ani Bil'ak, ani Indra, ani Švestka. Jsou tam pouze ti, s nimiž jste bojovali.

Začalo to už v noci, ráno v šest hodin jsem byl potom upozorněn na to, že Ludvík Ivanovič se rozhodl nás požádat, aby mohl přiletět do Moskvy k jednáním. Hned jsem [reagoval], ale spojení je špatné, neustále je přerušováno, »VČ« funguje pět minut a zase dvě hodiny ne, pokusili jsme se navázat obyčejné spojení, ale i to funguje nepravidelně. Něco se však přece podařilo vyjasnit: Ludvík

Ivanovič řekl, že nám navrhuje, aby mohl přijet do Moskvy a tam jednat. Odpověděli jsme mu okamžitě prostřednictvím sovětského velvyslanectví, že ho v Moskvě rádi přijmeme, a to oficiálně nebo neoficiálně, jak si bude přát, jeho samotného anebo i ty, které bude považovat za nutné, aby ho doprovázeli. Od pěti do šesti hodin ráno jsem se trápil se spojením, ale nakonec jsme se nějak domluvili, že ho oficiálně uvítáme včetně těch, kteří ho budou doprovázet. Nehodlali jsme podvazovat vztahy s Československem. Chceme důstojně přivítat prezidenta. Odpověděl nám, že je připraven přijet na oficiální návštěvu. Připravujeme se na jeho uvítání. Zpočátku jsme měli za to, že letí z Prahy přímo k nám, přičemž doba odletu byla určena na 9.30 pražského času. Podle posledních zpráv, které jsme obdrželi, letí s delegací. Dozvěděli jsme se, že jejími členy jsou Biľak, Indra, Kučera, Novák, Špaček, Dzúr. Teď právě letí a snad přistane v Bratislavě, aby vzal s sebou Klusáka. Nevíme, kdo je to Klusák.

Dubček: Je to Svobodův zeť, ministr zahraničních věcí[!].

Brežněv: Pokud jde o složení delegace, nebylo nám oficiálně nic sděleno, dozvěděli jsem se o tom zčásti z rozhovorů s vašimi soudruhy. Letí k nám zřejmě, aby byla vyřešena otázka, jak překonat vzniklé obtíže. Letí našim vládním letadlem. Podle předběžných zpráv, nevím to samozřejmě přesně, ale zdá se mi, že přiletí s jistými návrhy - snad že vezme určitou moc do svých rukou, vytvoří revoluční vládu nebo prostě vládu v čele s Černíkem. Proti takové alternativě bychom neměli námítky. Jak je však vidět, nedospěl ještě ke konečnému řešení. Momentálně je obtížné říci něco konkrétního, protože nemáme spojení s našim velvyslanectvím. Je však důležité, že Ludvík Ivanovič přišel s touto významnou iniciativou. Uvítáme ho zřejmě v Kremlu, všichni členové delegace tam budou ubytováni a můžeme se dát do práce. Bude se nepochybně ptát, co je s Dubčekem a Černíkem. Odpovíme mu.

Nyní je, soudruzi, třeba najít řešení. Odhodme vše stranou a hledejme východisko, konstruktivní řešení. Najdeme konstruktivní řešení, neprodleně si o tom vyměníme názory, dojde k setkáním nového vedení, budou se řešit ekonomické otázky, bude příslušné komuniké, začne reorganizace vojsk. V takových případech zůstává vždy něco nepříjemného, to nelze vyloučit. Nezavíráme před tím oči. Jak se k tomu dopracovat? Jednou variantou je pracovat cestou hledání. Jestli se však budou hledat personální řešení, tak na takové půdě se těžko najde klíč k dělnické třídě. Chtěli bychom, abyste si svobodně rozmysleli různé varianty a vycházeli ze skutečného života. Nevíme, co bude žádat Ludvík Ivanovič. Je jasné, že nebude žádat taková opatření, která by vyvolala válku. Ale vojska nemohou odejít bez jistých záruk. Jsme velmi rádi, že k nám letí s. Svoboda. Nadto si s sebou vzal chytré lidi. Biľak je rozumný člověk. Piller. Neznáme pozici Husáka, nevystupoval špatně, ale jak se bude držet v této situaci, nemůžeme vědět. Zaměříme proto naše úvahy tím směrem, kde třeba hledat řešení.

Podgornij: Husákovi poslali dobrý telegram.

Brežněv: 39 velitelů podepsalo dobrý telegram, Husák jej též podepsal. Ale současně dělal na jiných místech ne zcela vyhovující prohlášení.

Dubček: Byl to dopis svazu vojenských veteránů.

Kosygin: Soudruzi vysílali, že rodiny jsou v pořádku. Sledují to.

Brežněv: Je pravda, že v noci nalepili na Indrův byt neslušnou vývěsku. Ale ani jedna rodina neutrpěla.

Dubček: Moje manželka byla před třemi dny hospitalizována. Nic neví.

Brežněv: Sdělili nám, že rodiny jsou v bezpečí.

Jednání s Ludvíkem Ivanovičem povedeme v Kremlu, protože takový je zvyk. Tajná jednání vedeme v tomto sále; protože on přijíždí oficiálně a budeme muset vydávat zprávy, bude se naše setkání konat jako obvykle v sále, kde probíhají setkání státních činitelů.

Do jeho příjezdu se my sami musíme zorientovat - přistoupíme možná na návrh vlády v čele s Černíkem. Jak postupovat dále, které prohlášení učinit jako společné, ohlásit složení delegace v čele se s. Černíkem. S Ludvíkem Ivanovičem letí patrně část vlády. Oznámit možná takovou variantu. Vydát rozhlasem zprávu pro celý svět i pro Čechy, že se konaly rozhovory: zformulujeme to asi tak, že rozhovory proběhly v soudružském duchu, abychom se tím postavili na odpor všem nepřátelským živlům a uchránili socialistické Československo. Možná se opakují, potvrdit vládu se s. Černíkem v čele atd. Možná vydáme odsud sdělení, až tam dojde k uklidnění. Tuto otázku je nutné řešit.

Dostali jsme takovou zprávu, že když se scházel sjezd, tak Mlynář, který, jak se nám zdálo, zaujímal ne zcela správnou pozici, prohlásil, že nepůjde na sjezd. A ne všichni vaši soudruzi šli na sjezd. Svoboda také nebyl na sjezdu.

Kosygin: A ani jeden tajemník tam nešel.

Brežněv: Tady mi sdělují, že letadlo s prezidentem odletělo z Bratislavy. Do Mosky přiletí v 15.40 nebo 15.50, tj. ve 3.40 moskevského času. Kdo ho bude vítat? Členové politbyra, místopředsedové, neboť jsou tam členové vlády, Bajbakov, Novikov, Poljanskij.

Mlynář řekl, že nepůjde na sjezd, protože sjezd směřuje doprava. Zde vyvstává taková otázka: lze uznat tento sjezd za legální? Jestli bude uznán za legální, pak bude Československo za několik dnů buržoazní. Je třeba říci, že všichni tajemníci se kolektivně rozhodli na sjezd nejít. A máme takové poznatky, že na sjezd nešli.

Kosygin: Císař se zúčastnil či nikoli?

Brežněv: Císař byl zadržen a pak propuštěn.

Kosygin: Ale potom zmizel.

Brežněv: A Pavel je neznámo kde. Džúr je na svém místě. Toho se týkala poslední zpráva.

Dubček: Byl členem delegace?

Brežněv: Neřekli nám. To československý rozhlas vysílá, že složení delegace je takové, že jedou takoví soudruzi, a nám dali zprávu, že prezident řekl, že s ním letí Indra, Biľak, Kučera. Džúr nebyl uveden.

Brežněv: Jaké mohou být přijatelné varianty? Nenajdeme-li řešení, začne občanská válka. Je třeba najít východisko a pak se teprve navzájem kritizovat, kdo udělal více chyb. Ludvík Ivanovič k nám jede s dobrou vůlí a my chceme najít řešení.

Dubček: Soudruh Svoboda přijíždí, má jistě návrhy. Radil se se soudruhy.

Podgornij: Hlavní jsou vaše návrhy.

Kosygin: Sami přemýšlejte. To je důležitější než jejich návrhy. Situaci znáte, vylíčili jsme vám ji.

Brežněv: Nepotřebujeme nic zatajovat, když s vámi zahajujeme seriózní jednání. Jsou tam vojska, všechna centra do jednoho jsou obsazena.

Máme zprávu o tom, že Procházka předložil Džúrovi memorandum s požadavkem odchodu vojsk.¹⁹ Začne-li bojovat, nic z něj nezůstane. Džúr ho rozkazem odvolal, ale pak ho opět jmenoval. Soudruh Svoboda prý žádal, aby ho neodvolával. Nyní velí okruhu. Procházka je teď pěkně naštvaný.

Kosygin: Začne-li bojovat, zůstane po něm jen hodnota.

Brežněv: Dobře a klidně se chovali Džúr, Rusov, Mucha. Nečinili žádná opatření a v jisté míře udržovali kontakty s naším velením. Jsou to straníci, nic neodsuzovali, neorganizovali žádné vlády. Džúr se podle našich poznatků neangažoval ani v politických organizacích, ani v rámci skupiny, která zůstala na místě. Nevím, kde byl Husák.

Dubček: Patrně na Slovensku.

Brežněv: Byro ÚV KSS zaujalo nejprve dobrou pozici, lid byl vcelku klidný, ale pak takoví jako Ťažký a jiní...

Dubček: Zrak je tajemníkem městského výboru. Ukončil zde Akademii, pracoval 15 let ve stranických funkcích.

Brežněv: Začali vyvíjet nátlak. Kdo tam zůstal poté, co Biľak odjel?

Podgornij: Pavlenda, pak Ťažký.

Brežněv: Začali zprava naléhat na Hruškoviče - svolíme svůj sjezd, zvolme nové složení. Tato tendence od Čechů přeskočila na Slováky.

Dubček: Sjezd se tam nekonal.

Brežněv: Nekonal.

Podgornij: Jsou různé zprávy, že na sjezdu bylo všeho všudy 5 Slováků, ale celkem se ho zúčastnilo 950-1070 osob.

Brežněv: Co kdybychom přijali takovou variantu: Černík se vrátí. Domluvíme se zde, že bude jmenována nějaká vláda, a sdělíme to buď po návratu, anebo odsud. Mohou být různé varianty.

(Čte tři projevy s. Svobody.)

Kosygin: (Čte rozkaz prezidenta republiky.) Je to velmi dobrý rozkaz.

Brežněv: Jaké mohou být varianty? Jak postupovat?

Dubček: Asi jste měli možnost sledovat události a máte něco vypracováno.

Brežněv a Kosygin: Nic nemáme.

Dubček: Je třeba hledat cestu z této situace. Připravit konkrétní opatření, která se budou provádět po etapách.

Brežněv: Samozřejmě, jedním rázem nic neuděláš.

Podgornyj: Některé otázky vyžadují okamžité řešení. Nemůže trvat taková situace, aby současně existovaly dva ústřední výbory a dvě předsednictva. S tím je určitě třeba něco dělat.

Dubček: Chtěli bychom si poslechnout soudruhy, kteří přijedou.

Kosygin: Na sjezdu z nich nikdo nebyl.

Dubček: Vezou zprávy od tajemníků ÚV. Sádovský je dobrý komunista, Mlynář. Mají patrně důvod postupovat tak, jak postupovali.

Kosygin: Sjezd svolal pražský městský výbor, svolal ty, koho potřebovali.

Podgornyj: Pražský městský výbor organizoval permanentní konferenci.

Dubček: Oni nepracovali.

Kosygin: Praxe dokazuje, že pracovali, a ne špatně.

Dubček: Jak měli postupovat, když všichni členové předsednictva byli rozptýleni? Převzali iniciativu. Jistě to požadovali delegáti.

Kosygin: Převzali iniciativu, ještě když jste byli na svých místech. Je to čistá práce.

Podgornyj: Vše bylo zorganizováno tak, že se v případě nutnosti při svolání pléna ÚV svolá i část delegátů XIV. sjezdu, aby se tím upevnily síly, které si nebyly zcela jisty, že je možné provést to či ono řešení. Delegáti sjezdu dávno připravili na to, za jakých okolností se musí svolat sjezd.

Dubček: Situace se nevyvíjela tak, aby se sjezd konal předčasně. Tuto situaci vytvořily události, když se vedení stran rozhodlo vyslat vojska.

Kosygin: Vy můžete ospravedlňovat takový sjezd?

Podgornyj: Jde o to, zda je možné jej považovat za pravoplatný či nikoli. Alexander Stěpanovič soudí, že prý nelze nic dělat, sjezd se konal.

Černík: soudí, že nelze uznávat sjezd za pravoplatný.

Kosygin: Uznat sjezd za pravoplatný znamená, že Československo se za měsíc, a možná i dříve, stane buržoazním. Podívejte se na složení: Šik, Goldstücker. Sešla se skupina lidí, jejichž názory jsou prozápadní a kteří bojují proti socialistickému táboru a proti Sovětskému svazu. Přece si nemyslíte, že je možné vyslat armádu a potom souhlasit s takovým osazenstvím? Myslím, že až si vše podrobně ozřejmíte, nebude nikdo souhlasit s takovou společností. Je třeba to vše odvrhnout, jinak budou dvě centra.

Podgornyj: Cožpak je možno považovat za normální, že jsou v předsednictvu tři tajemníci z pražského městského výboru?²¹

Kosygin: Zvolili se sami. Hlasování bylo veřejné, ne tajné. Dokonce měli strach z toho sjezdu, který sami svolali. Svolali lidi, odhlasovali a hotovo.

Podgornyj: Znáte Šilhána?

Černík: Ano.

Podgornyj: Co je to zač?

Černík: Je prorektorem Vysoké školy ekonomické.

Kosygin: Udělali ho zástupcem s. Dubčeka. Dokud tam není Dubček, plní povinnosti generálního tajemníka. Čím je?

Dubček: Profesorem.

Kosygin: Profesori mají všelijaké názory. Je komunistou?

Černík: Ano. Je mu teď 45-47 let.

Kosygin: Pražský městský výbor by ho nyní stěží navrhl na takovou funkci, pokud by pro ně tento člověk nebyl spolehlivý.

Černík: Po dobu Dubčekovy nepřítomnosti.

Podgornyj: Tak to napsali: plénum ÚV Komunistické strany Československa zvolil člena předsednictva ÚV s. Věnceslava Šilhána tajemníkem ÚV a pověřil ho vedením ÚV po dobu nepřítomnosti s. Dubčeka.

Kosygin: Do předsednictva byli zvoleni Goldstücker, Šik. Tuto otázku připravovali zřejmě dlouho, připravovali ji ještě za vaší přítomnosti. Je faktem, že vše bylo dobře připraveno, síly v pohotovosti, posluchačstvo připravené a že tuto věc vyřešili. Kdyby svolali sjezd za vaší účasti, za přítomnosti všech těch sil, dobře připravených, udělali by totéž. Lepili nálepky těm, kdo pro ně byli nežádoucí, zapisovali si, co kdo řekl, a pak to na takovém velkém shromáždění rozhlásili, nešlo tomu odporovat, i tak by vykonali, co chtěli. Vždyť se vás ani nezeptali na vaše mínění - mají se sejít či nikoli.

Dubček: Nevěděli, kde je kdo.

Kosygin: Připravovali sjezd, když váš telefon fungoval. Máme takové údaje. Mohli se zeptat, byl jste na ÚV, nemohl jste odejít, dával jste direktivy, nebo ne?

Dubček: Direktiva byla dána pro přípravu na 9. října[!]. Myslím, že to vzniklo až po mém odchodu.

Kosygin: Pokud jde o čas, nebylo možné shromáždit za 12 hodin delegáty sjezdu z celého Československa.

Podgornyj: Hejzlar je nyní ředitelem rozhlasu.

Kosygin: Celá historie začala dříve. Takový sjezd a zprávu nebylo možné připravit během 10 hodin, připravit vše v tom okamžiku, kdy jste odtamtud odjel. Všechno bylo připraveno dříve. Ještě není známo, zda by i za vaší přítomnosti bez vašeho souhlasu také uspořádali sjezd. Organizace byla velmi dokonalá. Vždyť tajemníky, kteří tam byli, nepozvali; mj. Mlynáře a Barbírka - ti všichni se sešli spolu, byl s nimi Lenárt. Pová vám to vše sami.

To vše organizoval pražský městský výbor. Seděli tam lidé, kteří za vašimi zády pracovali proti vám a proti všemu pokrokovému. Proto není možné počítat s jiným složením předsednictva.

Voronov: Soudruha Svobodu také nepozvali.

Kosygin: Nejsou informace, že by ho zvali. Soudruha Svobodu ne zvolili do předsednictva.

Podgornyj: Přehled zahraničních informací. Zpráva č. 1. (Čte.)

Kosygin: Soudruhu Dubčeku, odjel jste z Prahy 21. srpna a 22. t.m. ráno se konal sjezd. Delegáti sjezdu byli rozptýleni po celé zemi, k jejich svolání bylo potřeba času. Sotva jste odjel, sjezd se sešel. Znamená to, že sjezd se připravoval ještě za vaší přítomnosti bez vašeho vědomí. Vše bylo připraveno dříve, ještě před vysláním vojsk. Takže nyní musíte vycházet z toho, že tento sjezd nelze zřejmě uznat za legální. Jestli uznáte sjezd za legální, oni zavrhnou veškerou vaši politiku, veškerou politiku Československa a převrátí Československo v buržoazní republiku. To udělají okamžitě. Získají podporu západních států, tehdy bude dosažen ten cíl, který si již dávno vytyčili: odtrhnout Československo od socialistických zemí a vytvořit buržoazní republiku masarykovského typu. Proto je nyní nezbytná rozhodná ruka.

Podgornyj: Poté, co vešlo ve známost, že bylo zvoleno takové předsednictvo ÚV (a bratrským stranám to není lhostejné), se Ludvík Ivanovič zorientoval a rozhodl se přijet.

Kosygin: Možná je tomu tak. Sám nám o tom poví.

Brežněv: Městský stranický výbor svolal sjezd, přičemž jej nenazývá sjezdem Komunistické strany Čech, ale sjezdem Komunistické strany Československa, na němž naprosto chybí řada delegátů velkých republik[!].

Kosygin: Tyto rozhlasové stanice vysílaly sdělení, že už nežijete, že jste byl zabit. Udělala to jedna ruka, která soudila, že to, že nejste naživu, znamená, že je třeba nové vedení.

Podgornyj: Uvedu vám zprávu americké agentury. Americká informační agentura rozšířila zprávu o tom, že americký radioamatér zachytil vysílání radioamatéra z Československa, který tvrdil, že Dubček byl zabit. Jak vysílá UPI, nějaký radioamatér ze státu... zachytil radiogram radioamatéra z Československa, který hlásil, že Dubček byl zabit před dvěma hodinami. Tentýž radiotelegram v Morseově abecedě zachytila jistá další radiosloužba.

Kosygin: Nyní je třeba, abychom se stejně rychle vyznali v tom, jak to všechno zorganizovali, a stejně rozhodně vystoupili proti nim, protože jiné východisko nebude. Jestli neučiníme opatření, pak v Československu dojde k občanské válce a odpovědnost za tuto občanskou válku ponese samozřejmě vy. A bude rozpoutána díky tomu, že nebudou přijata opatření. Je to velmi nebezpečný okamžik.

Šik se nachází v Anglii.

Dubček: V Jugoslávii.

Kosygin: Ministr zahraničních věcí, který se zdržoval v Jugoslávii, odjel nyní do Ameriky, aby přednesl protest. Je to také váš přítel, teď si našel přátele v Americe.

Stalo se, že váš zástupce v OSN obdržel dvě směrnice - jednu z ministerstva a druhou od ministra. Jedna direktiva zněla - okamžitě nastolte otázku v Radě bezpečnosti, a druhá, z ministerstva - nelezte do Rady bezpečnosti. Tak byla tato otázka zařazena na pořad jednání Rady bezpečnosti. Současně váš ministr sám odjel do New Yorku.

Dubček: Byl na dovolené v Jugoslávii.

Podgornyj: Tam byli na dovolené čtyři vaši soudruzi včetně Šika.

ÚSD, sb. KV ČSFR, Z/S 10. - Xerokopie strojopisu v ruském jazyce. 52 s.